

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 5, Sayı: 18, Eylül 2018, s. 351-380

Dr. Öğr Üyesi, Galip ALCİTEPE

Tc Mcbü Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, mehmetalgalip@yahoo.com

TÜRK ve DÜNYA BASININDA 19 MART 1938 KIRŞEHİR DEPREMİ GÜNCEŚİ

Özet

19 nisan 1938'de merkez üssü Kırşehir, Yerköy ve Keskin arasındaki bölgede bir deprem yaşandı. Bu depremde maddi kayıplar büyük boyuttadır. Genç Türkiye Cumhuriyeti deprem sonrası verdiği sınavdan başarı ile çıkmayı başarmıştır. Deprem, hem Türk ve hem de Dünya basınında konu olmuştur. Bu çalışmada söz konusu depremin basındaki yansıması ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırşehir, deprem, 1938.

19 MARCH 1938 KIRŞEHİR EARTHQUAKE CHRONOLOGY IN THE TURK AND THE WORLD PRESS

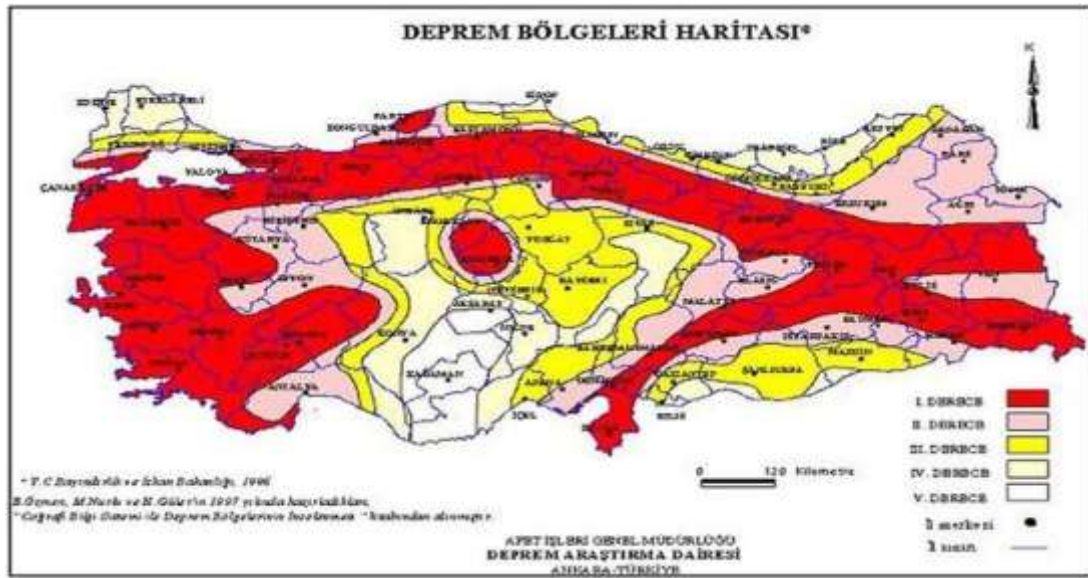
Abstract

In 19 april 1938 an earthquake happened whose epicenter was Kırşehir Yerköy and keskin.there was huge property damages in this earthquake. Young Turkish Republic had a big success with dealing with earthquake. This earthquake not only showed up in the turkish press also showed up in the world press. In this research there will be seen the reflection of the eartquake in the press.

Keywords: Kırşehir, earthquake, 1938.

Yerkabuğundaki kırılmalar nedeni ile ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları sarsması olayına deprem denilir (1) . Depremlerin oluşumu üç ayrı etkene dayanır. Birincisi çöküntü şeklindedir; yer altındaki sular toprak tabakalarını oyarak büyük boşluklar meydana getirince bu tabakalar çöker ve söz konusu çöküntüler, depreme neden olur. İkincisi volkanik şekildedir; yanardağ patlamalarıyla meydana gelir. Üçüncüsü ise tektonik şekildedir yer kabuğundaki çatlaklar, kıvrıntılar ve boşluklardan kaynaklanır (2).

Türkiye deprembilimcilerin ifadesine göre bir deprem ülkesidir. Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Enstitüsü'nün hazırlanmış olduğu harita, bu gerçeği doğrulamaktadır:

RESİM-1: Türkiye'nin Deprem Haritası (3)

Haritadan anlaşılacağı üzere ülkemiz topraklarının % 92'lik kısmı deprem bölgesidir ve bu depremler tarihin ilk çağlarından itibaren büyük yıkımlara neden olmuştur (4). Türkiye Cumhuriyeti de, bu gerçeklikten varestedir.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü verilerine göre, M.Kemal ATATÜRK'ün cumhurbaşkanı olarak görev yaptığı (29.10.1923- 10.11.1938) dönemde ülkemizde meydana gelen yıkıcı depremler şunlardır(5).

TARİH	SAAT	YER	ŞİDDET	MAG (Ms)	CAN KAYBI	HASARLI BİNA
13.09.1924	16.34	Horasan/ Erzurum	IX	6.8	60	380
07.08.1925	08.46	Dinar/ Afyon	VIII	5.9	3	2.043
22.10.1926	21.59	Kars- Ermenistan	VIII	6	355	-

		Sınırı				
31.03.1928	02.29	Torbalı/ İzmir	IX	6.5	50	2.500
18.05.1929	08.37	Suşehri/ Sivas	VIII	6.1	64	1.357
07.05.1930	00.34	Türk- İran Sınırı	X	7.2	2.514	-
19.07.1933	22.07	Çivril/ Denizli	VIII	5.7	20	200
04.01.1935	16.41	Erdek/ Balıkesir	VIII	6.4	5	600
19.04.1938	12.59	Kırşehir	IX	6.6	160	4.066

KIRŞEHİR DEPREMİ:

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü verilerine göre 19 Nisan 1938 günü saat 12.59'da 6.6 şiddetinde meydana gelmiştir (6). MTA'dan P.ARNİ'ye göre tektonik olup, merkez üssü Kırşehir, Yerköy ve Keskin arasındaki bölgedir. Birincil derecede Kırşehir, Yozgat ve Ankara etkilenmiştir (7). Deprem sonrası bölgeye giden araştırma heyeti üyelerinden Prof. Dr. İ Hakkı AKYOL yer kabuğundaki kırılmanın yerin on- onbeş kilometre derinlikte gerçekleştiğini iddia etmektedir (8). AKYOL'a göre, bölgedeki volkanlar, istikrarsızlık sebebidir (9). Adana, Amasya, Bolu, Çanakkale, Eskişehir, Giresun, İstanbul, Kastamonu, Konya, Maraş, Niğde, Samsun, Sinop, Sivas, Tekirdağ, Tokat ve Zonguldak'ta hissedilmiştir (10). Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü 4.066 yapının hasara uğradığını ve 160 kişinin de hayatını kaybettiğini iddia ederken (11), Kızılay'a verilerine göre ölü sayısı 144, yaralı sayısı 86'dır. Yine Kızılay verileri dikkate alınır 5.431 yapıdan 2.330'u tamamen yıkılmış, 317'si tamire muhtaç hale gelmiştir (12). Peyami SAFA, yaşanan felaket sonrası durumu şu şekilde betimlemiştir: ' kimi ölmüş, kimi sakat, kimi evsiz, şaşkın ve avare beti-benzi kül olmuş, gözleri oyuklarından dışarı uğramış vatandaşlar... paramparça bir şehir...' (13).

Hasarın bu kadar büyük olmasının nedeni İ.Hakkı AKYOL'a göre; bölge insanının yerleşim politikalarından ve bağlantılı olarak yaşam tarzındaki yanlışlıktan kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, bölge insanı köyünü vadi yamaçlarının veya dağ eteklerinin kayaç kısımları yerine vadi tabanı ya da dağın bitim yerlerine kurmuştur. Bunun temel nedeni kuşkusuz yaşam tarzıdır. Su ve su kaynaklarına yakın olma ve geniş düzlüklerde yaşama arzusu onun temel kaygısıdır (14)

Bölgede incelemelerde bulunan heyetler, 1930 Torbalı depremi sonrasında elde edilen bilimsel verilerin ışığında risk altındaki köylerin yerlerin değiştirilmesi, birleştirilmesi yönünde karar almıştır. Ancak köylünün yaşadığı yerleri terk etmeme eğiliminde olduğu görüldüğü için bu projeden vaz geçilecektir. Oysa ki Torbalı depremi sonrasında ulaşılan sonuç günümüzde bile geçerliliğini korumaktadır:

1- Sert ve kayaç zemin üzerine kurulu evler az hasara uğramıştır.

2- Bataklık ya da alüvyonlu zeminde kurulu her türlü mekan kolayca tahrip olmaktadır (15)

TİDSAD

Deprem sonrası hızla harekete geçen hükümet , ülke genelinde yaşanan ekonomik sıkıntıya karşın sekiz ay gibi kısa bir sürede yeni konutlar inşa etmeyi başarmış olup, bu yapılar Kırşehir Belediye Başkanı Mustafa ALTIOK'un 4 Kasım 1938 tarihinde gönderdiği bir telgrafa göre hak sahiplerine teslim edilmiştir. Yeniden yapılanma konut ile sınırlı kalmayıp, hayvanları telef olmuş köylüye bir çift hayvan verilmiş, devlete ve bankalara olan borçları ertelenmiştir (16).

KIRŞEHİR DEPREMİNİN TARİHSEL AÇIDAN DEĞER ve ÖNEMİ:

Araştırmamıza konu olan Kırşehir depreminin tarihsel açıdan bir başka değeri vardır. Şöyle ki;

1- M.Kemal'in onu ölüme götürecektir rahatsızlığının en şiddetli şekilde yaşandığı bir dönemde olmuştur.

2- M.Kemal'in cumhurbaşkanlığı döneminde yaşanan depremler arasında sonuçları itibarı ile en hasar verici deprem olmasıdır. Hasarlı ev sayısı bunun en delilidir.

3- Ülkemize deprem gerçeğini hatırlatan felaket sonrasında, başta Ankara olmak üzere şehirleşmenin hızla ilerlediği bölgelerde meydana gelen yapılaşmalarda daha dikkatli olunmasına, bürokrasinin konu ile ilgili tedbirler almasına yol açmıştır.

4- Dönemin önemli ülkelerinden sadece manevi değil, SSCB örneğinde olduğu gibi maddi destek de görmüştür.

5- Ülkenin hem her şehrinde, çok sayıda kurum, kuruluş ve kişi bizzat yardım kampanyalarına katılarak ortaya çıkan acıların dindirilmesi için çaba sarf etmiştir

BASIN GÜNCESİ HAKKINDA KISA DEĞERLENDİRME:

Deprem ile ilgili olarak ABD, Avustralya, İngiltere, Kıbrıs ve Türk basınındaki haberler yayınladıkları gün esas alınarak bir günce şeklinde verilmiştir. Konu ile ilgili taranan gazeteler şunlardır:

ABD:

1-Midland Journal Rising Sun,

2- The New-York Times.

AVUSTRALYA :

1- Advovate Glen Innes Examiner

2- Albury Banner and Wodonga

3- Canberra Times

- 4- Daily Examiner
- 5- Daily Mercury
- 6- Hay
- 7- Kalgoorlie
- 8- Northern Star
- 9- Singleton Argus
- 10- The Adelaide Chronicle
- 11- The Age
- 12- The Mercury
- 13- The New Castle Sun
- 14- The Northern Herald
- 15- The Northern Miner
- 16- The Sydney Herald Morning
- 17- The West Australian
- 18- The West Wyalong Advocate
- 19- Western Argus

İNGİLTERE :

- 1- Coventry Evening Telegraph
- 2- Derby Daily Telegraph
- 3- Evening Post
- 4- Hartlepool Northern Daily Mail
- 5- North Devon Journal
- 6- Portsmouth Evening News
- 7- Shields Daily News

8- The Scotsman

9- Yorkshire Post and Leeds Intelligencer

KIBRIS:

1- Söz

TÜRKİYE:

1- Akşam

2- Cumhuriyet

3- Kurun

4- Son Posta

5- Tan

6- Ulus

Çalışmada zaman sınırlamasına gidilmiş olup, 20 Nisan- 5 Haziran 1938 arası taranmıştır.

BASIN GÜNCESİ :

20.04.1938:

*Köşker'de on köy tamamıyla yıkıldı. İki istasyon hasara uğradı. Ankara'da bacalar yıkıldı.

Hükümet , felaketzedelere yardım etmek için tüm tedbirleri aldı.

Ankara-Kayseri hattındaki Lalahan İstasyonu'ndaki binalar yıkıldı.

İzzeddin İstasyon binasında çatlak var.

Yerköy İstasyonu'nda tehlikeli çatlaklar hayati tehlike yaratıyor.

Yeniyaban ve Sekili istasyonları ciddi hasara uğradı. Memurlar çadırlarda çalışmaya başladı.

Yozgat Arapsun'da birkaç bina yıkıldı.

Yerköy Nahiyesi'nde evlerin sıvaları döküldü.

Salmamzı Nahiyesi'nde hükümet binasının bacası düştü.

Deprem hissedildiği yerler: Ankara, Kayseri, Çankırı, Ulukışla, Sinop, Zile, Ordu, Konya, Aksaray, Amasya. (‘ Dünkü Zelzelede 10 köyde 200 Köylü Öldü’, *Akşam*, 20.04.1938 ; *Cumhuriyet*, 20.04.1938; *Ulus*, 20.04.1938).

* Dün memleketimizin muhtelif yerlerinde şiddetli zelzele oldu. Kırşehir, Yerköy, Arapsun’da evler yıkıldı. Bazı tren istasyonları hasara uğradı. Nüfusça zayıat yok. Ankara- Kayseri demiryolu hattı üzerinde Lalehun İstasyonu’nda bacalar yıkılmış, çatlaklar husule gelmiştir. İzzeddin İstasyonu’nda da, müteaddit çatlaklar vardır. Yerköy, Yeniyan ve Sekili İstasyonu’nda memurlar, çadırlarda çalışmaktadır (‘Dün Memleketimizin Muhtelif Yerlerinde Şiddetli Zelzele Oldu’, *Kurun*, 20.04.1938).

* Orta ve Doğu Anadolu’da şiddetli bir sarsıntı oldu. Bir çok ev yıkıldı. Nüfusça zayıat yok. Sinop- Ulukışla arasındaki sahada hissedilen bu sarsıntı, Tosya, Çankırı, Yozgat, Çorum, Akdağ Madeni, Kırşehir ve Arapsun’da mühim hasarat yapmıştır .

Ankara’da yeni inşa edilmekte olan Sümerbank binasının dış tarafındaki tahta iskele üzerinde çalışan ameleler, zelzele dolayısı ile büyük korku geçirmiş, kendilerini aşağıya atmışlardır. Kırşehir’de mektepler tatil edildi. Arapsun’da beş ev yıkıldı. Pek çok evin damları çöktü. Konya’da zayıat ve hasar yok (‘Orta ve Doğu Anadolu’da Şiddetli Bir Sarsıntı Oldu’, *Tan*, 20.04.1938).

* Yaşanan depremde 15 kişi öldü (‘Earthquake Destroy 15 Heavy Death Roll’, *Coventry Evening Telegraph*, 20.04.1938).

* 15 köy yerle bir oldu. 25 kişi öldü (‘15 Villages Razed’, *Portsmouth Evening New*, 20.04.1938)

* 15 köy tuzla buz oldu (‘Fifteen’, *Lancashire Evening Post*, 20.04.1938).

* Türkiye’deki depremde köyler harabeye dönerken 250 kişi de öldü. Çok sayıda artçı deprem yaşandı (‘ 250 Victims Villages Destroyed In Quake Turkey’, *Derby Daily Telegraph*, 20.04.1938.

* Çok sayıda yerleşim biriminin harap olması nedeni ile ölü sayısının artmasından korkuluyor (‘ Feared to Have Perished Villages Wiped Out In Turkey’, *Hartlepool Northern Daily Mail*, 20.04.1938).

21.04.1938:

* Zelzelenin yaptığı tahribat çok büyük. 200 vatandaşımız öldü. Kırşehir ve Yozgat’ta köyler harap. İtalyan ve Sovyet sefirleri hükümetlerinin teessürlerini ilettiler (‘Zelzelenin Yaptığı Tahribat Çok Büyük’, *Kurun*, 21.04.1938).

* Zelzeleden 250 vatandaşımız öldü. Yozgat’ta ve Kırşehir’de beşyüz ev yıkıldı. Zelzele mıntkasında bir çok yarıktan kızgın sular fişkiriyor. Kırşehir’in Köşker Nahiyesi ve bu nahiyeye bağlı Akpınar Köyü bir facia sahnesi halindedir. Akpınar’da ikiyüzden fazla ev yıkıldı.

TİDSAD

İkiyüz vatandaşımız enkaz altında kaldı. Yozgat Sekili Köyü'ndeki ellidokuz evden kırkdokuzu yıkıldı. Akpınar Köyü'nde bin kişiden sekizyüzü vefat etmiştir. Kırşehir Lisesi harabeye döndü. Tedrisata ara verildi. Dahiliye Vekili, izahat verdi ('Zelzeleden 250 Vatandaşımız Öldü', *Tan*, 21.04.1938).

* Orta Anadolu'daki yer sarsıntısında 250 kişi öldü. Ana deprem sonrası onüç artçı deprem daha yaşandı. 20 köy enkaz altında kaldı. (250 Are Killed In Earthquake In Turkey: 13 Shocks Wreck 20 Villages In Anatolia', *The New-York Times*, 21.04.1938).

*Anadolu'da meydana gelen depremle çok sayıda köy yerle bir oldu. Nerede ise her saat başı bir artçı şoku yaşandı. ' Villages Razed Earthquake In Anatolia', *The Age*, 21.04. 1938).* Depremde onaltı köy yok olurken ,çok fazla insan hayatını kaybetti. ' Earthquake Loss of Life In Anatolia', *Daily Examiner*),21.04.1938.

* Deprem Anadolu'da dramatik ölümlere yol açtı (' Earthquake Disaster Heavy Death Roll In Anatolia', *The New Castle Sun*, 21.04.1938.

* 250 ölü var ('Purge of Foreigners', *Yorkshire Post and Leeds Intelligencer*, 21. 04. 1938).

* Orta Anadolu'da deprem: 250 ölü ('Earthquake In Anatolia Over 250 Killed', *Kalgoorile Miner*, 21.04.1938

22.04. 1938:

*Anadolu'da meydana gelen depremde çok sayıda ölüm var. (' Heavy Death Toll, Earthquake In Anatolia', *Daily Mercury*, 22.04.1938).

* Anadolu'da meydana gelen depremde dağlar adeta yürüdü ve birer ölüm makinesine döndü. (Death Roll Mounts Earthquake In Anatolia', *The New Castle Sun*, 22.04. 1938).

* Yaşanan depremde onaltı köy harabeye dönerken 250 kişi de öldü. (' 250 Killed 16 Villages Wiped Out Earthquake In Anatolia', *The West Wyalong Advocate*, 22.04.1938).

*Zelzelenin feci bilançosu: 204 ölü, 8 yaralı, 756 ev tamamen,14 ev kısmen yıkıldı.

Zelzele sahasında geniş yarıklar meydana geldi. Bu yarıklardan sıcak sular fişkırdı.

Kırşehir Valisi'nin bildirdiğine göre Hoşker Nahiyesi'nin altı köyünde 106 ölü defnedildi. 4 kayıp var. 42 yaralı Kırşehir Devlet Hastanesi'ne yatırıldı.

Çiçekdağı Kazası'nda 10 ölü, 1 yaralı tesbit edildi. Bu kazaya bağlı 14 köy tamamen, 7 köy kısmen harap oldu.

Salhanlı Nahiyesi. Nahiye konağında baca ve duvarlar, binadan ayrıldı. 3 ev tamamen, 7 ev kısmen yıkıldı.

Sekili Köyü: 59 evden 49'u tamamen, 7'si kısmen yıkıldı.

Koçhisar: Evlerin % 75'i çatladı. Takazlı Köyü'nde 3 ölü, 5 yaralı var.

Keskin: Kaymakamlık binası çatladı. Kazaya bağlı Doğanay ve Hasandere Köyü'ndeki evlerin % 98'i içinde barınılamayacak hale geldi. Köy mektebi gördüğü zarar nedeni ile kapatıldı. Pelitli Dağı'nda heyelan yaşandı.

Kayseri'nin Erkilet Köyü'nde 2 ev yıkıldı.

Kırşehir'in köylerinde 700 ev oturulamaz hale geldi.

Rasathane'ye göre sabaha kadar oniki deprem daha meydana geldi.

Kızılay, Yozgat Valisi'ne 1.000 Lira ve 60 çadır, Kırşehir Valisi'ne 2.000 Lira ve 2.000 çadır gönderdi.

T.B.M.M. 'de İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü KAYA, olaylarla ilgili konuşma yaptı.

İtalyan Büyükelçisi B. GALLI ve SSCB Büyükelçisi RENÇİEV, Hariciye Vekaleti'ne teessürlerini bildiren mektuplar verdi.

Bulgar Kralı Boris, ATATÜRK'e , Metaksas, C. BAYAR'a taziyelerini bildirdi.

Askeri fabrikalardaki mühendis, memur, usta ve işçileri Kızılay'a 1.000 Lira teberrü ettiler. ('Zelzelenin Feci Bilançosu', *Akşam*, 22.04. 1938; ' Dost Devletlerin Teessürleri', *Kurun*, 22.04.1938, *Ulus*, 22.04.1938).

* Acı Kafi Derecede Büyük. Kırşehir vilayetinin bütün nüfusu 145.000'dir. Bu nüfusun 65.000'i zelzeleden etkilendi. Keskin Kazası'na bağlı Doğanay ve Hasandere köylerinde evlerin % 98'i barınılamayacak hale geldi ('Acı Kafi Derecede Büyük', *Kurun*, 22.04.1938).

* Felaketzedelere Yardım Ediniz. Kurun çalışanları ilk teberruda bulundu. Bu miktar 2.500 kuruştur ('Felaketzedelere Yardım Ediniz', *Kurun*, 22.04.1938).

* Anadolu'daki yer sarsıntısında 800 ölü var. 22 köy yerle bir oldu (Quakes Kill 800 Devastation In Anatolia', *Advocate*, 22.04.1938).

* Anadolu'da Deprem. 60.000 kişi evsiz kaldı. Yaşanan kaosu önlemek amacı ile Türk Hükümeti bir dizi karar aldı. Bölgede yiyecek ve temiz su sıkıntısı var ('Eathquake In Turkey', *Singleton Argus*, 22.04.1938).

* Anadolu'da deprem. 18 köyün tamamı , 22 köyün ise bir kısmı tahrip oldu. Tarım arazileri fay aralıklarından sızan sıcak suların altında kaldı. Kızılay, bölgede çadırlar kurarak insanları

belirli kamplarda topluyor (Villages Wiped Out Disastrous Earthquake Dead Known to Exceed 800', *The West Australian*, 22.04.1938).

* Akpınar okulu öğretmeni Rifat; ' 23 Nisan'ı daha çok seviyorum, artık. Bütün talebem de, kendilerinin ikinci defa dünyaya gelişi olan bu milli bayram gününü jübile olarak kutlayacaktır. Mektebin hali ortada. Eğer içeride olsaydık, bugün hiçbirimizi sağ bulamayacaktınız. 23 Nisan programı hazırlığı için bahçede olmak bir şanstı. Gök gürültüsüne benzer bir ses duyduk. Yerlere yuvarlandık. Çocuklara, ' yerden kalkmayın' diye haykırdım. Bir dakikada fasıllı olarak iki sarsıntı oldu. Çatırtılar, yıkılmalar, feryatlar...köy yıkılmıştı.Biz kutulmuştuk', (*Kurun*, 22.04.19389).

* Zelzele, fasıllalarla devam ediyor. Maddi zarar Üç milyon lira. Kırşehir'in 340 köyü bir enkaz yığını haline geldi. Hayvan telefata da, Mühim.

Büyük felaketin kat'i bilançosu:

130 ölü, 91 ağır ve hafif yaralı, 50 kayıp, 340 hasara uğrayan köy, 36 tamamı harap olan köy, 4.000 tamamen yıkılan ev, 2.000 kısmen yıkılan ev, 1.000 duvarları çatlayan bina, 2.500 telef olan muhtelif cins at.

Kırşehir'de Kızılay yardımlarına devam ediyor. 300 çadır gönderildi. Hükümet, felaketzedelere kamyonlarla ekmek, pastırma, peynir, zeytin, pide ve üzüm gönderdi. Herkes Atatürk'e dua ediyor.

Kırşehir Postanesi'nin duvarları çatladı. Telgraf memurları olan Nuri ve Şerif, makine başında yurdun dört bir köşesine telgraf çekiyor. ('Zelzele, Fasıllalarla Devam Ediyor', *Tan*, 22.04.1938).

* ' Biz halk ve münevver tek tek hiçbir mana ve kudret ifade etmeyiz. Halkı temsil eden en kuvvetli teşkilatımız da Halkevleridir. Bu felakette halkevlerinin alacağı rol mühimdir.Bir çok hanım, halkevlerinin teşebbüsü ile organize olabilir. Toprağın şursuz hiddetini, insanın şuru ile yenelim' (Sabiha Zekeriya, ' Toprağın Hiddeti', *Tan*, 22.04.1938).

* Üniversiteden bir ilim heyeti zelzele sahasına gidiyor. Milli Eğitim Bakanlığı Fen Fakültesi Jeoloji Ord. Prof. Dr. PAREJAS ile Prof.Dr. H. Nafiz PAMİR'i bu işe memur etti ('Üniversiteden Bir İlim Heyeti Zelzele Sahasına Gidiyor', *Tan*, 22.04.1938).

* Bir Yardım Listesi Açıyoruz:

Tan Müessesesi 5.000, Tan Tahrir Heyeti 5.000, Tan İdare Heyeti 5.000 kuruş, İstanbul Işık Lisesi talebeleri 3.650 kuruş teberruda bulundu.

Tüccar Jacques de KALO, felaketzedelere çadırlarda asılmak üzere 500 gemici feneri hediye etti (*Tan*, 22.04.1938).

* ‘ Bu acıklı günümüzde teessürümüzü azaltan nokta biz Türkler’i tek bir ailenin çocukları birbirimize bağlayan rabitanın bükülmez kuvvetini bir daha içimizde duymuş olmamızdır.

Türk milleti vakti ile bir cemiyetin tahammül edebileceği ıstırapların en ağırına katlandı. Ümitsiz feci karanlık günler geçirdi. Bunların her birini bertaraf etti. Tuttuğumuz bu aydınlık yolda yürürken eteğimize takılan bir tabiat cilvesi bizi bir an bile durduramaz. Bir adım geri bırakamaz’ (Nadir NADİ, ‘ Zelzele’, *Cumhuriyet*, 22.04.1938).

* Beyoğlu Halkevi’nin güzel hareketi:

Beyoğlu Halkevi maddi yardımda bulunabilmek için bir komite tayin etti (*Cumhuriyet*, 22.04.1938)

* ‘kimi ölmüş, kimi sakat, kimi evsiz, şaşkın ve avare, beti-benzi solmuş, gözleri oyuklarından dışarı uğramış vatandaşlar, paramparça bir şehir’, (Peyami SAFA, ‘ Kırşehir Felaketi’, *Cumhuriyet*, 22.04.1938).

* Akpınar Köyü’nde sağlam kalan tek ev, Abdurrahman Hoca’nın evidir (‘ Bütün Vilayet Halkı Kırlara Çekildi’, *Son Posta*, 22.04.1938).

* Kırşehir’de hasara uğramayan köy ve kasaba kalmadı (*Son Posta*, 22.04.1938)

RESİM-2: (*Cumhuriyet*, 22.04.1938).

RESİM-3: (*Cumhuriyet*, 22.04.1938).

RESİM-4: (*Cumhuriyet*, 22.04.1938).

23.04.1938:

* Anadolu'da meydana gelen deprem , halka korku dolu dakikalar yaşattı. 800 ölü olduğu tahmin ediliyor. (' Fearfull Earthquake In Anatolia, 800 Dead', *Hay*, 22.04.1938).

* Kurbanların çoğu kadın ve çocuk. Akpınar merkezli köy, tamamen yok oldu. Anneler, kucaklarındaki çocukları ile birlikte gömülüyor. 5.000 kişilik kamplar kuruldu. İnsanlar geceleri yaşanan artçılardan dolayı tedirgin . Uyuyamıyorlar. (' Death Roll Over 800 In Turksih Eathquake', *Northern Star*, 23.0.4. 1938)

* 50.000 kişi yaşanan deprem sonrasında evsiz kaldı (‘ Death Roll Earthquake In Anatolia 50.000 Homeless’, *Northern Miner*, 23.04.1938 .

* Anadolu’da meydana gelen deprem, çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden oldu (‘ Home In Ruins Earthquake Havoc In Anatolia Finding of Bodies’ , *The Mercury*, 23.04.1938).

* Deprem başladığında erkekler tarlalarda çalışıyordu. Bu nedenle çok sayıda kadın ve çocuk öldü. Enkaz altında birbirine sarılmış anne ve çocuk cesedi çıkıyor. (‘ Earthquake Trail of Havoc In Turkey 80 Villages Wiped Out’, *Canberra Times*, 23.04.1938).

* Yaşanan depremde 800 kişinin öldüğü tahmin ediliyor (Anatolia Earthquake 800 Deaths Known, Vast Area Laid Wastle’, *The Northern Herald*, 23.04.1938.

* Fayın geçtiği yerlerden sıcak sular fışkırıyor. 80 köy tamamen harap oldu. İngiliz Hükümeti adına Sir Percy LORRAINE, Türkiye’ye yardıma hazır olduğunu bildirdi. (‘Hundred Die In Turkish Eighteen Towns Destroyed’, *The Adelaide Chronicle*, 23.04. 1938).

* Orta Anadolu’da 800’den fazla kadın ve çocuk hayatını kaybetti (‘Earthquake In Central Anatolia, Death Roll Nearly 800 Mostly Women and Children’, *Daily Examiner*, 23.04.1938).

* Orta Anadolu’da evleri üstlerine çöken çok sayıda kadın ve çocuk öldü (‘Devastation In Anatolia, Earthquake Losses Women and Children Suffer’, *The Sydney Morning Herald*, 23.04.1938).

* Zelzeleden 2.356 ev yıkıldığı tesbit edildi (*Akşam*, 23.04.1938).

* Eminönü Kazası’na ait yardım listesi pek sönük kaldı. Listede iki müessese ve 50 şahıs ismi okunuyor.Bu az değil mi? Çoluk-çocuk ser-sefil yardım bekliyor (‘ Dikkat: FelaketzedelereYardım’, *Akşam*, 23.04.1938)

* Niğde’nin Aksaray Kazası’nda bir camii, 5 evin duvarı yıkıldı. 23 Nisan ve Sakarya okullarının duvarları çatladı.

Eldeekli’nin yaylası Demirci’de yıkılan bir evin enkazından sıcak su fışkırmaya başladı. Su aşırı sıcak ve tuzlu idi.

Köşker’de ise bir buğday kuyusu tamamen yandı.

Akpınar okulu öğretmeni Rıfat TÜRKÖZ depremle ilgili olarak şu bilgileri verdi: ‘ Öğle üstü 65 talebem mektepten çıkmış 23 Nisan hazırlığı yapıyorduk. Gözümüzün önünde koskoca köy alt-üst oldu. Eğer içeride olsa idik, okul başımıza göcecekti (*Akşam*, 23.03.1938; ‘ Zelzelenin Merkezi Akpınar Köyü’nde Sağ Kalanlar Felaketi Anlatıyorlar’, *Son Posta*, 22.04.1938). Öğretmen Cumhuriyet Gazetesi muhabirine şunları söyledi: ‘ 65 öğrenci ile felaket anında İstiklal Marşı söyledik’ (*Cumhuriyet*, 23.04.1938).

Sabah köylülerle konuştuk. Bize ilk sordukları ‘ Ankara’da bir şey yok değil mi’ oldu. ‘Yok’ deyince şöyle diyorlardı: ‘ Ona bir şey olmasın da...Atatürk haber aldı ise derdimizi çözer’

Sir Percy LORRAINE, CHP Genel Sekreteri ve İçişleri Bakanı Şükrü KAYA’ya telgraf çekti, taziyelerini sundu. Arnavutluk Dışişleri Bakanı , Tevfik Rüştü ARAS’a taziye telgrafi çekti. Trabzon ve Uşak’da halk yardım parası toplamaya başladı. Kütahya Valisi Kütahya Halkevi’nde yardım vesilesi ile ilgili konuşma yaptı. İzmir valisi Kızılay aracılığı ile Kırşehir’e 750, Yozgat’a 250 Lira gönderdi.

İzmit Halkevi Temsil Kolu. Bir oyunlarından elde edilecek paranın felaketzedelere gönderilmesine karar verdi.

Cibali Tütün Fabrikası işçileri bir günlük kazançlarını felaketzedelere gönderdiler. Gönderilen para 1.400-1.500 Lira civarındadır.

Eminönü Kızılay Şubesi’ne yapılan yardım miktarı 190 Lira’dır (*Akşam*, 23.04.1938).

* Zelzele devam ediyor. Felaketin feci bilançosu: 36 köy tamamen, 18 köy kısmen harap oldu. Dün yalnız Çiçekdağı’nda 800 ev yıkıldı, çok sayıda vatandaş öldü (‘Zelzele Devam Ediyor’, *Kurun*, 23.04.1938).

* ‘Bugün 23 Nisan Bayramı’nı kutlamanın en iyi tarzı da,manası da, milli varlığımızın herhangi bir parçasına arız olabilecek tehlikelere, afetlere karşı yardıma koşmak demek olduğunu düşünmek ve bu maksatla felaketzedelerin imdadına koşan hükümet ile Kızılay’a elden geldiği kadar yardım etmeye çalışmaktır’ (Asım US, ‘ Yas İçinde Bayram’, *Kurun*, 23.04.1938).

* ‘Yarım dakika süren zelzele Orta Anadolu’yu kuvvetli bir çift kolun bir dut ağacını sarması gibi sarmıştı. Koca dağlar birer ağaç dalı gibi esnemiş, toprak kıvıldamış, insanlar toprak üstünde büzülmüşlerdir. Step insanını volkan bile topraktan ayıramamıştır. Bu arz hareketi de ayıramayacaktır’ (Sadri ERTEM, ‘ Toprak Olan 200 İnsan’, *Kurun*, 23.04.1938).

* ‘ Resimlerde köy diye adı geçen karışık kerpiç yığınları var. Direklerini imdat isteyen kolları gibi havaya kaldırmış olan tek-tük binalar da, göze ilişmese,bu yığınların köy olduğunu zihin almayacak. Herkes bu felakette bir pay sahibi olduğunu bilmeli ve ona göre davranmalıdır’ , S. GEZGİN, ‘ Feci Resimler Karşısında’, *Kurun*, 23.04.1938).

* Felaket-zedelere Yardım Ediniz. Kurun’da çalışanlar 2.500 kuruş teberruda bulundular (‘Felaket-zedelere Yardım Ediniz’, *Kurun*, 23.04.1938).

* Cemal KUTAY’dan: Eldekli’nin yaylası olan Demirci’de bir evin enkazı arasında sıcak su fişkırmaya başladı. Gece sabaha kadar akan su, yaşanan artçı sonrasında kayboldu. Hacı Selimi Köyü’nde bir buğday kuyusu yandı (*Kurun*, 23.04.1938).

* İzmit Halkevi Temsil Kolu, felaketzedeler menfaatine bir temsil verecek (*Kurun*, 23.04.1938).

TİDSAD

* Yardım ediniz:

Arnavutköy'de Boğaziçi Liseleri talebeleri de, aralarında bir yardım teşkilatı kurarak para toplamaya başladılar. Ayrıca mektebin talebe birliği yardım için eşya piyangosu tertip etmeye karar verdiler. Yine Boğaziçi talebeleri bugünlerde yapacakları bir maçın hasılatını felakete uğramış yurttaşlara vereceklerdir.

Zahire tüccarları değirmenciler, kırmacılar, fırıncılar, mübayacılar geniş mikyasta yardım parası toplamaya başladı (' Yardım Ediniz', *Tan*, 23.04.1938).

* Felaketzedelere Yardım:

Kırşehir Valiliği Köşker köyleri için 1.000, diğer köyler için 500 çadır gönderilmesini istedi. Açıkta kalan felaketzedeler 30.000' den fazladır.

Trabzon, Uşak ve Beyoğlu Halkevlerinde yardım listeleri açıldı .

(' Felaketzedelere Yardım', *Tan*, 23.04.1938).

* Siz de Yardım Ediniz:

Sirkeci'de araba vapuları hamallar bölüğü 50 , S.S.C.B. Konsoloslugu 25 lira ianede bulundu ('Siz de Yardım Ediniz', *Tan*, 23.04.1938).

* Yurttaşlar!

Felaketezedelere yardım için Kızılay'a vereceğin paralar; evsiz-barksız kalan kardeşlerimizin ihtiyaçlarını temin edecektir (*Cumhuriyet*, 23.04.1938).

* Gemlik'te:

Gemlik Halkevi, Kırşehir Halkevi'ne, ' acınız, acımızdır' diye telgraf çekerek bir saatte topladığı 500 lirayı yolladı (*Cumhuriyet*, 23.04.1938).

RESİM-5: (*Cumhuriyet*, 23.04.1938).

24.04.1938:

*Zelzele mintakasında sarsıntı devam ediyor. Yağmura rağmen halk, evlerine girmiyor. Jeoloji Ord. Prof. Dr. PREJASA, Prof. Dr. Hamid PAMİR ve asistanları tetkik için Kırşehir'e ulaştı.

Yerköy İstasyon binasının duvarlarında ve buğday silosunda çatlaklar var. ('Zelzele Mintakasında Sarsıntı Devam Ediyor', *Akşam*, 24.04.1938; *Cumhuriyet*, 24.04.1938; *Ulus*, 24.04.1938).

* Ankara'daki İngiliz misyonunda çalışan bir görevli diyor ki; artçı şoklar sürüyor. Gelen telgraflarda ölen kişilerin adlarının yazılı idi ('More Shocks', *The Scotsman*, 24.04.1938).

* Kırşehir'de Dün Yine Yine Zelzele Oldu. Elliye vilayetten ondokuzunda sarsıntı hissedilmişse de, bir hasar yapmamıştır.Beş vilayete hasar vardı. Bunlar, Kırşehir, Yozgat, Kayseri, Niğde ve Ankara'dır. Hasara uğrayan ev sayısı 2.356'dır. Kırşehir hapishanesinde bulunan mahkumlar arasında büyük bir panik yaşandı (Kırşehir'de Dün Yine Yine Zelzele Oldu, *Kurun*, 24.04.1938).

* Yardım Listesi:

Hukuk ve İktisat talebeleri ile İzmit Halkevi müştereken 46 Lira 65 Kuruş.

Kadıköy İskele hamalları 27 Lira

Kadıköy İnhisarlar Toptan İçki Satış Deposu memurları 9 Lira 50 kuruş ('Yardım Listesi', *Tan*, 24.04.1938).

Zelzelenin Zararları:

TİDSAD

Bir çok köydeki hasar miktarı henüz kat'ı olarak tesbit edilemedi. Niğde, Ankara, Kayseri, Yozgat, Çorum ve Kırşehir'de 2.356 ev yıkıldı.

Kırşehir'in Çiçekdağ kazasında, Kilimli, Kızılosman, Kemur, Kale, Nigaroglu, Acıbuzaarevi, Kabakıl, Elam, Karaova, Kızılcakale, Avcıhimmetuşağı, Büyükabdiuşağı, Safalı ve Tepecik köyleri tamamen harap oldu. Haydarlı, Büyüktevfik köyleri kısmen yıkıldı ('Zelzelenin Zararları', *Tan*, 24.04.1938; 'Facianın Tam ve Kat'ı Bilançosu', *Son Posta*, 24.04.1938).

* Çiçekdağı'nda 21 kişi hayatını kaybetti (' Zelzele, Çiçekdağı Sahasını Nasıl Harap Etti', *Ulus*, 24.08.1938).

* ' Binlerce vatandaşın açık yarası karşısında hepimiz bir vatandaşlık imtihanı geçiriyorum. Her Türk evinde erkek,kadın,çocuk, herkes kendini yoklamalı, imtihandan geçirmelidir. Milli birliğini duyan şuurlu bir Türk sıfatı ile milli vazifesini yapıp- yapmadığını kendi kendine sormalıdır' (A.Emin YALMAN, ' Kendi Kendimizi İmtihan', *Tan*, 24.04.1938).

* Yerköy'deki zelzelede istasyon binasından başka büyük silolarda çatlaklar oldu. Ziraat Vekaleti Enstitü Sekreteri Salomon KALVI ile muavini KLEIN'i memur etti.

İ.Ü. Fen Fakültesi Jeoloji Enstitüsü, zelzele mntikasında anket yapmaya başladı (*Cumhuriyet*, 24.04.1938).

25.04.1938:

*Bolu halkı, bölgeye kereste göndermeye karar verdi.

İnegöl Halkevi'nde bir defter açıldı. Toplanan yardım, bölgeye gönderilecek. ('Kırşehir Mintakası'nda Zelzele Devam Ediyor', *Akşam*, 25.04.1938) .

* Kırşehir'de sarsıntılar kesilmedi. Zelzele sahasında 50-60 km uzunluğunda derin bir yarık açıldı. Çatlak, Kumtepe'den başlayarak Karaburma, Mezarlıgedik, Aptalören, Sofrazlı köylerini aşarak Sövke Ovası'na ulaşıyor. (' Zelzele Felaketinin Acılı Bilançosu', *Cumhuriyet*, 25.04.1938).

* Zelzele mntikasında bulunan arkadaşlarımızdan:

- 2.000 kayıp var.

- Terziyanlı'da 36 ev yıkıldı, 34 ev harap oldu.

- Gürpınarlı'da 30 ev yıkılıp, 15 ev harap oldu.

- Mucur'da yıkılan ev 7, harap olan 31.

- Avanos'ta 4 köyde 20 ev yıkıldı.

- Kaman nahiyesinde 34 köyde 87 ev yıkıldı. 803 ev oturulamaz hale geldi.
- Köşker’de 122 ölü, 56 yaralı var. 1.185 ev yıkıldı. Harap olan mesken sayısı ise 32.
- 150 kuzu, 49 öküz, 8 manda, 10 at telef oldu.
- Hacıali’de 70, İbikli’de 9, Boğazöcü’de 70, Sıyvalı’da 33, Ömerotağı’nda 60 ev harap oldu.
- 989 koyun, 119 sığır enkaz altında kalarak öldü (‘ Mekki SAİD, ‘ Zelzele mıntıkasında bulunan arkadaşlarımızdan’, *Cumhuriyet*, 25.04.1938).
- * İlkokul talebeleri çocuk haftasını zelzele felaketine uğrayanlara yardım haftası yaptılar (‘ Turgutlu Talebelerinin Güzel Bir Hareketi’, *Cumhuriyet*, 25.04.1938).
- * Konya Halkevi zelzele esnasında ölen yurttaşların hatırına hürmet olmak üzere plak neşriyatını bu gün için tatil etti (‘Konya’da’, *Cumhuriyet*, 25.04.1938)

26.04.1938.

- * Zelzeleler devam ediyor. Kızılay’ın açtığı ianede miktar, 6.842 Lira’yı buldu. Dere kenarındaki köylerde heyelan yaşanabileceği düşüncesiyle bu köylerin nakli düşünülüyor. Dahiliye Vekili ve CHP Genel Sekreteri Şükrü KAYA, umumi müfettişliklere, valiliklere ve parti teşkilatına tamim yolladı. Tamimde Kızılay’ın açtığı yardım kampanyalarına katılım istedi (‘Zelzeleler Devam Ediyor’, *Akşam*, 26.04. 1938; *Tan*, 26.04.1938, *Cumhuriyet*, 26.04.1938; *Ulus*, 26.04.1938).
- * Denizbank Liman İşletmesi kara işçileri gurubu 120 Lira, Haydarpaşa Lisesi öğrencileri 13 Lira 50 kuruş, Kadıköy koltukçu esnafı 10 Lira yardımında bulundu (*Akşam*, 26.04.1938).
- * Ticaret Borsası’nda tiftik, yapağı ve av derisi üzerine muamele yapan tüccarlar yardım parası toplamaya başladı. Gemlik’de ilk ağızda 543 lira 58 kuruş toplandı. Muğla’da sinema binasında toplanan halk yardım için çalışmalara başladı (‘Dünkü Zelzelede’, *Tan*, 26.04.1938).
- * Zelzele şiddetli sarsıntılar ve yer altı gürültüleriyle devam ediyor. Bu son zelzelede, Akpınar’da 180, Pınarlıoba’da 130, Alişar’da 60, Tatarilyas’da 70, İsaahocacı’da 205 ev ve köy mektebi tamamen yıkıldı. Kamal Nahiyesi’nin 33 köyünde 83 tamamen, 800 ev de kısmen harap oldu (*Kurun*, 26.04.1938).
- * Dünkü Zelzele:
Akpınar Köyü son 24 saat içinde onyedide defa daha sarsıldı (*Tan*, 26.04.1938).
- * Anadolu’da yaşanan depremde binlerce kişi, evsiz kaldı. (‘ Anatolia Earthquake Widespread Havoc Thousand Homeless’, *Kaloorlie*, 26. 04. 1938).

* Orta Anadolu'da 250'nin üzerinde ölü var ('Earthquake In Anatolia Over 250 Killed', *Western Argus*, 26.04.1938).

27.04.1938:

* Bir layiha ile TBMM'den 500.000 liralık tahsilat istenecek. Dahiliye Vekili hükümetin aldığı tedbirleri şöyle hulasa etti:

1- Felaket mıntakasında yaptırılacak yeni köylerin tesisinden evvel ileride halkımızın bir daha bu gibi felaketlere maruz kalmaması için jeolojik tetkikatın yaptırılmakta olduğunu ve bu tetkikat neticesine göre köy mahallerinin tayin edileceğini,

2- Küçük köylerin bir araya getirilerek asri ve medeni bütün ihtiyacı cami, köyler tesisi için etütler yaptırılmakta olduğu,

3- Felakete maruz kalan köyler için 500.000 liralık tahsisat isteneceğini ve kanun layihasının TBMM'ye derhal takdim edileceğini beyan etti.

Tahran Büyükelçisi Enis AKAYDIN ve ailesi 25 Lira yardımda bulundu.

Kırşehir'de hükümet daireleri boşaltıldı. Devlet memurları kurulan 75 çadır içinde vazife görüyor.

Milli Müdafaa Vekaleti zelzele mıntakasındaki köylere mensup askerlere izin vermeyi kararlaştırdı (*Akşam*, 27.04.1938; *Tan*, 27.04.1938; *Cumhuriyet*,27.04.1938; *Ulus*, 27.04.1938).

* Kırşehir'de dört zelzele daha oldu. Bütün devlet daireleri çadırlara nakledildi (*Tan*, 27.04.1938).

* Başvekil Şükrü KAYA'nın izahatı: ' Açıktaki köylüler kıştan evvel asri köylere yerleştirilecek' (*Kurun*, 27.04.1938).

* Türkiye'de artçı şoklar sürüyor ('More Shocks In Turkey', *The Scotsman*, 27.04.1938).

RESİM-6 Deprem Sonrası Çatlaklar Oluşan ve Boşaltılan Sofular Jandarma Karakolu (*Cumhuriyet*, 27.04.1938)

28.04.1938:

* Kırşehir mıntkasında bir zelzele daha oldu. Halk paniğe uğrayarak sokaklara döküldü. Bir ev çöktü. Kırşehir'in Mucur Kazası'na bağlı Acıöz ve Kepez köyleri arasında su meselesinden münakaşa çıktı. İki köy halkı silahla birbirlerine girdiler. Kepez Köyü'nden bir kişi öldü ('Kırşehir Mıntkasında Bir Zelzele Daha Oldu', *Tan*, 28.04.1938).

* Kırşehirililer'in Teşekkürü:

* Kırşehir Belediye Reisi ve CHP İl Başkanı, Çocuk Esirgeme Kurumu'na yapılan yardımlardan dolayı teşekkür etti ('Kırşehirililer'in Teşekkürü', *Tan*, 28.04.1938; *Cumhuriyet*, 28.04.1938; *Ulus*, 28.04.1938).

Macaristan Hariciye Nazırı de KANYA, Irak Hariciye Nazırı Tevfik Es- Suveydi, Suriye Hariciye Nazırı Saadallah Cabiri, Afganistan Hariciye Nazırı Fayz Muhammed Han, Mısır Hariciye Nazırı Abdül Fettah Yehia, İran Hariciye Nazırı Vekili Adle, Hariciye Nazırı Tevfik Rüştü ARAS'a taziye telgrafi çektiler.

İnegöl Halkevi 300 Lira yardımda bulundu.

Kadıköy Kız Orta Mektebi talebeleri kendi aralarında 58 Lira topladı.

Gemlik Halkevi Temsil Kolu 23 Nisan'da 'Aynaroz Kadısı' ve 'Makascı' piyeslerinden elde edilen parayı felaketzedelere gönderdi.

Kartal Maltepe Piyade ve Atış Okulu, Piyade ve Jandarma Okulları subay ve erbaşları 1.120 Lira yardım topladılar (*Akşam*, 28.04.1938).

* Şehir Haberleri- Gümrüğün Felaketzedelere Yardımı:

İstanbul Gümrük Başmüdürü Mustafa Nuri, dün Kuruçeşme antrepolarındaki yünlü, ipekli kumaş, kösele ve deri giyecekler felaketzedelere gönderilmek üzere Kızılay'a verdi ('Şehir Haberleri', *Kurun*, 28.04. 1938; *Tan*, 28.04.1938).

* Felaket görenlere yardım:

Ermeni Jamanak Gazetesi 71 lira,

Beyoğlu'nda Londra Lokantası sahipleri bir müsamere tertip edeceklerini, bu arada elde edilecek paranın Kızılay'a verileceğini bildirdi.

Hendek merkez ve İsmetpaşa İlkokulları'nda yardım kolları teşkil edildi. Hendek Kaymakamı Şakir YALÇIN, felaketzedeler menfaatine bir kutu şekeri müzayedeye çıkardı. Terzi Yusuf şekeri 3.122 liraya aldı. Hem para, hem de şeker yardım heyetine hediye edildi (*Tan*, 28.04.1938).

* Maarifde:

Öğleden sonra İstanbul Maarif Müdürlüğü'nde bir toplantı yapılacak. Bu toplantıda talebelerin yardım işine iştirakine karar verilecek (*Cumhuriyet*, 28.04.1938).

* Artçı şoklar Adana'ya kadar hissediliyor ('Earthquake In Anatolia', *Derby Daily Telegraph*, 28.04.1938).

* Anadolu'da artçılar sürüyor (' The Wider World From All Quarters', *North Devon Journal*, 28.04.1938)

* Anadolu'da deprem.Burası çok sayıda değişik kültürün yaşadığı önemli bir platodur. Çok sayıda kayıp var ('Anatolia Old Culture In On Despite Earthquakes', *Glen Innes Examiner*, 28.06.1938).

29.04.1938:

*Zelzele sahasında kurulacak yeni ve modern köyler için hazırlıklara başlandı. Meclis'in vereceği tahsilatla Kızılay'ın yardım istekleri yekunu 700.000 Lira'yı aşacak.

Son üç günde yaşanan artçılar nedeni ile yıkılan ev sayısı 364'dür.

- İzmir Valisi ve CHP İl başkanı Fazlı GÜLEÇ beyanname yayınlayarak evlere dağıttı. Buna göre 28 Mart akşamına kadar 5.598 Lira 50 kuruş toplandı.

- İzmir'de Damlacık'da oturan 72 yaşındaki Fatma Hanım su şirketine vereceği 2 Lira'yı Kızılay'a bağışladı.

- İzmir Halidbey İlkokulu 4. Sınıf öğrencisi Faruk ÇAŞIN kumbarasında 165 kuruşu bağışladı.

- İzmir Valisi 10 Lira, Sıhhat Müdürü Cevdet SARAÇOĞLU 5 Lira, İzmirli polisle 200, şoförler 200 Lira bağışladılar ('Zelzele Sahasında', *Akşam*, 29.04.1938).

* Zelzele Felaketzedelerine Yardım:

Vaniköy'de mısır şurubu ve nişasta fabrikası sahibi Hayreddin, felaketzedelerden 40 kişiye 5'er lira dağıtmak üzere 200 lira yolladı.

Denizli CHP Teşkilatı 250, Afyon Belediyesi 500 lira gönderdi ('Zelzele Felaketzedelerine Yardım', *Tan*, 29.04.1938).

* Çiçekdağı Kaymakamı Fahri Bey, emekliye sevk edildi. Çiçekdağı'nda depremi vaktinde haber vermemesi ve felaketi zamanında çok çalışmaması gerekçe gösterildi (*Akşam*, 29.04.1938; *Kurun*, 29.04.1938; *Tan*, 29.04.1938; *Cumhuriyet*, 29.04.1938; *Ulus*, 29.04.1938).

* Şehir Haberleri- İstanbul Vali Muavini Hüdayi Bey'in başkanlığında alınan karar gereği memurlar felaketzedelere maaşlarından % 2 verecekler (*Akşam*, 29.04.1938; *Kurun*, 29.04.1938; *Tan*, 29.04.1938; *Cumhuriyet*, 29.04.1938; *Ulus*, 29.04.1938).

* Bir gün için yüzüç vatandaş teberruda bulundu. Afyon Belediyesi 500 lira verdi ('Afyon:', *Cumhuriyet*, 29.04.1938)

* Denizli CHP salonunda il yönkurul üyeleri 250 lira gönderilmesine karar verildi. Denizli Halkevi yardım hakkında konferanslar vermeye başladı ('Denizli'de', *Cumhuriyet*, 29.04.1938).

* İstanbul Kızılay mümessili Dr. Neşet Osman şunları söyledi: ' Bu iş, bir vatan borcu, bir hamiyet meselesidir' (*Cumhuriyet*, 29.04.1938).

* Zelzele sahasında ilmi tetkikler neticeleniyor. Artık telaş ve endişeye gerek yok. Mermer üzerine kurulmuş köylerin daha büyük hasara uğradığı müşahade edildi. Kalkerler, hemen yer altında boşluklar tevlid eder. Bu da daha ziyade harap eder (*Cumhuriyet*, 29.04.1938).

* Orta Anadolu'daki depremde 800 kişi ölürken 50.000 kişi de evsiz kaldı ('Earthquake Kills 800 In Turkey 50.000 People Homeless', *Albany Banner and Wodonga Express*, 29.04.1938).

30.04.1938:

* Dahiliye Vekili TBMM'de izahat verdi. Zelzele muntikasında modern köyler kurulacak. Zelzelenin sebebi, volkanik değil, tektonikmiş.

Zahirenin büyük bir kısmı kurtarılmıştı. Toprak altındakiler elenmiş, temizlenmiştir. Ölen hayvanların ekserisi karasığırdir (‘Dahiliye Vekili TBMM’de İzahat Verdi’, *Tan*, 30.04.1938).

* Kat’i Bilanço:

Dahiliye Vekili dün TBMM’de zelzelelerin neticelerini anlattı: ‘ İaşesiz tek bir köy, tek bir ev, tek bir vatandaş yoktur’.

6.700 ev hasara uğradı. 680 hayvan zayı oldu.

Kızılay 1.200 çadır, Milli Müdafaa 400 çadır yolladı.

Köy değirmenleri tamir edilerek buğdaylar öğütülmeye başlandı. Zahirenin büyük kısmı kurtarıldı. Toprak altındakiler elendi, taş altında kalanlar temizlendi. Ziraat Bankası’ndan köylüye verilmek üzere 500.000 lira tahsisat istenecek (*Cumhuriyet*, 30.01.1938).

01. 05. 1938:

* Anayurdumuzda çok büyük acıya sebep olan zelzelenin Kıbrıs Türkleri üzerinde açtığı yaranın derinliğini hiçbir kalem ölçemez, *Söz*, 01.05.1938; Galip ALÇITEPE, *Kıbrıs Türk Kamuoyu ve Türkiye- Kıbrıs İlişkileri (1919-1960)*, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1993, s. 117.

* ‘ Yeni köy yalnız merhametin, sevginin değil, aklın, idrakin, iktisadi zaruretlerin, medeniyet miqyasında kalkınma hareketine geçen Türkiye’nin eseri olacaktır. Hükümet bu konuda kararını vermiş bulunmaktadır. Köylerin teksifi, Anadolu yaylasında yeni bir hayatın ilk tecrübesi olacaktır’ (Sadri ERTEM, ‘ Zelzeleden Sonra Kalabalık Köy’, *Kurun*, 01.05.1938).

* Kastamonu’da kurulan yardım sandıklarında 1.500 Lira toplandı.

Ayancık’daki Zingal Orman Şirketi’ndeki memur ve işçiler bir günlük yevmiyelerini Kızılay’a bağışladı (‘Felaketzedelere Yardım’, *Akşam*, 01.05.1938).

* Üniversite heyeti döndü. Kırşehir havalisinde zelzelenin sebepleri hakkında Ord. Prof. Dr. E. PAREJAS, Prof.Dr. Hamit PAMİR, Enver ALTINLI, Fuat BAYKAL ve Genel Kurmay’dan dört subay, bilgili verdiler (*Tan*, 01.05. 1938; *Cumhuriyet*, 01.05.1938; *Ulus*, 01.05.1938).

* Zelzele mintikasına giden arkadaşımız yazıyor:

‘ Köylüler aralarında araziye tetkik eden heyete; ‘ Atatürk’ün mühendisleri’ adını verdi. Heyetin gelişi köyden köye müjde gibi ulaştırıldı. Onları gören halk, ‘ Allah, devlete zeval vermesin’ dedi (*Cumhuriyet*, 01.05.1938).

* Cağaloğlu Kız Orta Mektebi talebeleri aralarında 25 lira 15 kuruş toplayıp Kızılay’a teslim ettiler. SSCB Büyükelçisi, felaketzedeler için 10.000 USD teberruda bulundu (*Cumhuriyet*, 01.05.1938).

03.05.1938:

* İskan Umum Müdürü Cevdet Bey, yıkılan köylerin yerine kurulacak köylerin yerini tesbit etme işine başladı. Nüfusu az olan köyler birleştirilecek. (‘ Kırşehir’de Zelzeleler Fasılalarla Devam Ediyor’, *Akşam*, 03.05.1938).

04.05.1938:

* Türk Eczacılar Birliği’ne bağlı eczaneler, laboratuvarlar, mümessiller ve depolar büyük yardımda bulundu (*Akşam*, 04.05.1938).

* Yardım Listesi:

Beyoğlu 45. Okul 4. Sınıf C şubesi öğrencileri 5 Lira, Langa Rum Ortodoks Kilisesi Ayini 10 lira 40 kuruş, Beyoğlu Sütçüleri adına Avanoz Genezin köylüleri 50 lira yardımda bulundular (*Tan*, 04.05.1938)

05.05.1938:

* Ermeni Patrikhanesi Cismani Meclisi dün akşam fevkalade toplantı yaparak Ermeniler’i felaketzedelere yardıma çağırdı (*Cumhuriyet*, 05.05.1938).

* Yozgat’ta zelzele. Artçılar sürüyor. Salmanlı Nahiyesi’nin bazı köylerinde 15 ev yıkıldı (‘ Yozgat’ta Zelzele’, *Akşam*, 05.05.1938; ‘ Yozgat’ta Zelzele’, *Kurun*, 05.05.1938).

06.05.1938:

* Muğlalılar’ın Yardımları: Evvelce gönderilen 700 liradan başka bugüne kadar 1.020 lira 95 kuruş teberru kaydedildi (‘Muğlalılar’ın Yardımları’, *Cumhuriyet*, 06.05.1938).

* Ermeni Patrikhanesi Cismani Meclisi; bilumum mütevelli heyetlerine, mektep müdürlerine bir tamim göndererek Türkiye Ermenileri’ni yardıma davet etti. Patrikliğin emri ile bütün kiliselerde vaaz verildi (‘ Ermeni Vatandaşlarımızın Yardımları’, *Cumhuriyet*, 06.05.1938).

* Uşak Halkevi ve CHP il teşkilatı 500 liralık yardımda bulundu (‘ Uşaklılar’ın Yardımı’, *Cumhuriyet*, 06.05.1938).

* Tekirdağ Halkevi’nde vali başkanlığında yardım işi görüşüldü (‘ Tekirdağ’nda’, *Cumhuriyet*, 06.05.1938).

* Bugüne kadar yalnız Erzurum merkezde halktan 1.000, memurlardan 500 lira toplandı (‘ Erzurum’da’, *Cumhuriyet*, 06.05.1938).

13.05.1938:

* Komisyon yeni yapılacak köylerin yerlerini seçerken şu hususlara dikkat edilecektir:

- 1- Köyün istinad ettiği zemin, bu zeminin sağlam olması.
- 2- Sıhhi vaziyeti,
- 3- Mevzii (iklim sert olduğundan kış için nisbeten mahfus cenup yamaçlarının tercih)
- 4- Köylerin arazisine, merasına, nakil yollarına yakın olması,
- 5- Su ihtiyacı,
- 6- İnşaat malzemesi, taş, kireç, kum ve maden kömürünün temin yolları,
- 7- Sağlam, temiz, kullanışlı ve yeni bir inşa sistemi,
- 8- Köyün ileride büyümesi durumunda işgal edeceği saha.

Prof.Dr. Hamid PAMİR, Kırşehir’de zelzele mintakasında yaptığı tetkiklerin sonuçlarını Anakara Halkevi’nde anlattı (‘Zelzele Mintakasında Yapılacak Köyler’, *Akşam*, 13.05.1938).

15.05.1938:

* Kırşehir’de yeniden zelzele oldu. Bazı evler hasara uğradı (*Akşam*, 15.05.1938).

17.05.1938:

* Şadi Bey, Ankara Şehir Tiyatrosu oyuncularını ile birlikte Kırşehir felaketzedeleri yararına Şehzadebaşı’nda Ferah, Beyoğlu’nda Fransa tiyatrolarında birer müsamere verilecektir (*Akşam*, 17.05.1938).

18.05.1938:

* Son zelzelede 64 köy tamamen harap oldu. Yıkılan ev sayısı 5.469 olup 18.699 kişi, açıkta kalmıştır. Hazırlanan rapora göre yapılacak olan evler tek katlı olacaktır. Her birinde iki oda, bir salon, bir ahır ve bir tuvalet bulunacaktır (*Akşam*, 18.05.1938).

22.05.1938:

*Konya’nın Akşehir kazasında yardım amacıyla komiteler kuruldu (‘ Zelzele Felaketzedelerine Yardım’, *Akşam*, 22.05.1938).

31.05. 1938:

*Bergama Kazası’nda teşekkür eden yardım komiteleri köy köy geziyor. Elde edilen yardımlar:Salihler Köyü: 165 Lira, 2 yaşında bir eşek.

Kansız Köyü: 9 Lira, bir koyun.

Kıratlı Köyü: 145 Lira, 2 yaşında bir dana.

Kemente Köyü: 28 Lira 50 Kuruş, 50 kg buğday.

Çandarlı Nahiyesi: 317 Lira.

Bademli Köyü: 44 Lira, 2 yaşında bir eşek.

Kabakum Köyü: 48 Lira 70 Kuruş.

Yenice Köyü: 73 Lira.

Samanlık Köyü: 43 Lira.

Çağlayan Köyü: 47 Lira 50 Kuruş.

Mazılı Köyü: 81 Lira

Kocaoba Köyü: 115 Lira, 50 Kuruş.

Uzunburun Köyü: 55 Lira, 73 Kuruş, bir koyun, bir oğlak. (‘ Kırşehir Felaketzedelerine Yardım’, *Akşam*, 31.05.1938).

01.06.1938:

* Artvin Halkevi 20 Nisan günü halkevinin üst katında iki toplantı düzenledi. Hayır kurumlarına yardım komitesi adı altında yapılan müzayedede 600 Lira toplandı. Bunun dışında bir yardım defteri açıldı. Bu defterde de 200 Lira toplandı. Memurlar, maaşlarının % 2’sini verdiler. Bununla ilgili olarak şehirde hoparlörden duyurular yapıldı (‘ Evimiz, Haberler’, *Çoruh*, Haziran 1938, c.I, S.3, s. 46).

07.06.1938:

*Konya’nın Akşehir Kazası’nda toplanan yardım 1.500 Lirayı buldu. (‘ Zلزele Felaketzedelerine Yardım’, *Akşam*, 07.06.1938).

* Kıbrıs Türkleri zelzele felaketzedeleri için iane topluyorlar.

Anayurdumuzda çok büyük bir acıya sebep olan zelzelenin Kıbrıs Türkleri üzerinde açtığı yaranın derinliğini hiçbir kalem ölçemez. Her tarafta kurulan iane komiteleri, haftalardan beri Kıbrıs Türkleri’nin coşkun hamiyetlerinin maddi ifadeleri toplamakla uğraşiyor. Denilebilir ki, yakın zamanlarda hiçbir acı bu kadar yüksek heyecan ve mana derinliği doğurmadı. Buna yaptıkları geniş iane kurumları ile Başpiskopos’undan en küçük çocuğuna kadar Yunanlı yurttaşlarımızın gösterdiği kara gün dostluğunu da katarsanız bizim ne kadar bir duygu ve ne kadar derin bir seziş istigrakı içerisinde yüzdüğümüzü tahmin etmek açık ve kolaydır.

Ahenk, renk ve mana dolu olan tablonun yalnız bir kara noktası var: Kıbrıs'daki Türkler'in hem dini, hem de cismani biricik müessesesi olan Türk Evkaf İdaresi ve onun başında olanlar derin bir hareketsizlik gösteriyor. Yunan yurttaşlarımızın Başpiskoposu yukarıda söylediğim his ve heyecanını açıkça haykırdığı halde.

Kıbrıs'ta Türk Evkaf İdaresi demek, yalnız atalarımızın vakfettiği malları idare edene demek değil, daha fazla Kıbrıs Türkleri'nin riyasetini, hukuki ve dini bütün kurumların mihrakını teşkil ediyor. İşte böyle bir otoritenin bizim bu hareketimizde ön-ayak olması lazımken ve o renk, ahenk ve heyecan tablosunun en kuvvetli çizgisi olma icap ederken, bilakis, o tablo aksi mana taşıyan bir şey oluyor.

Kıbrıs Türkleri anayurdundaki zelzelenin acısı ile kan ağlayarak iane vermeğe koşarken Başpiskopos bütün Yunan yurttaşlarımıza ve kiliseler Anadolu'daki zelzele felaketzedelerine yardım için beyan-name gönderirken, Evkafımız da, dini mahzuru olduğunu söyleyerek bütün bunların Arapça olmasını emreden tamimler çıkarıyor.

Kıbrıs Türkleri felakete uğrayan kardeşlerimize canla- başla yardıma devam ediyorlar ve edeceklerdir. Çünkü onlar her ne olursa olsun bir hamiyet ve heyecan anıtı yaratmağa and içtiller'. ('Kıbrıs Türkleri Zelzele Felaketzedeleri İçin İane Topluyorlar', *Cumhuriyet*, 07.06.1938); Sabahattin İSMAİL- Ergin BİRİNCİ, *Atatürk Döneminde Türkiye- Kıbrıs İlişkileri 1919-1938*, Lefkoşa, 1989, s. 208-209; Galip ALÇİTEPE, *Kıbrıs Türk Kamuoyu ve Türkiye- Kıbrıs İlişkileri (1919-1960)*, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1993, s. 118.

09.06.1938:

* Kırşehir'de 6.000 ev yıkıldı. Bunların yerine her biri 500 Lira'ya mal olacak evler yapılacak. İlk olarak 1.000 ev yaptırılacak (' İlk olarak 1.000 ev yaptırılacak', *Akşam*, 09.06.1938).

06.01. 1939:

* Orta Anadolu'da meydana gelen yer sarsıntısında 800 kişi öldü. ('Chronology of The Year-1938: Earthquake In Anatolia: Killed 800', *Midland Journal Rising Sun*, 06.01.1939).

SONUÇ:

1929 ekonomik krizinin tüm Dünya'yı sardığı bir dönemde genç Türkiye Cumhuriyeti'ni sarsan Kırşehir depreminde ne kadar can ve mal kaybı olduğuna dair net veri yoktur. Eldeki bilgiler tahminlerden öteye gidememektedir. Devlet ve halkın deprem sonrasında alınan önlem ve uygulamalara gösterdiği tepki, kuşkusuz dikkate alınması gereken değerler manzumesidir.

1-Yaşanılan felaket sonrası bölgeye incelemeye giden bilim heyetinin hazırladığı rapor uyarınca hangi tür zeminde, hangi malzeme ile nasıl bir yapılaşmaya gidileceği sorunu ilk kez ele alınmış, buna yönelik uygulamalar başlatılmıştır.

2- Vatandaşın barınma sorunu üzerine hassasiyetle gidilmiş, kış gelmeden yeni konutlar sahiplerine teslim edilmiştir.

TİDSAD

3- Deprem'in ilk anlarında yeterince çalışmayan ve ilgilileri uyarmayan bir kaymakam derhal, görevinden alınmış, emekliye sevk edilmiştir. Bu şekilde en sıkıntılı zamanında devletin vatandaşın yanında olduğu gerçeği üzerine vurgu yapılmıştır.

4- Ermeni Cismani Meclisi'nden halkevlerine, tiyatro sanatçılarından inşaat işçilerine değin değişik toplumsal katmanlarda yer alan kitleler, deprem sonrasında açılan yardım kampanyalarında gönüllü olarak görev almışlardır.

DİPNOT ve AÇIKLAMALAR:

*** Dr. Öğretim Üyesi , T.C.MCBÜ. Fen / Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, T.C. Tarihi ABD., mehmetalgalip@yahoo.com**

(1) www.koeri.boun.edu.tr/ sismo.

(2)Sevilay ÖZER, ‘ 1938 Kırşehir Depremi’, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, 2016, c.III, S.5, s. 99-115.

(3)(<https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiyenin-deprem-haritasi-yenilendi.6H351flk50izCk3CsYscrQ>)

(4) Coşkun İŞÇİ, ‘ Deprem Nedir ve Nasıl Korunuruz?’, *Journal of Yaşar University*, c. III, No.9, s. 959.

(5) <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>

(6) <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>; ayrıca bkz.; Uğur TEMİZ- Gökten Y. ERGUN, ‘ M.S. 6.8, 19 Nisan 1938, Akpınar (Kırşehir)’, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 2011, c. 54, S.3 s. 81-92.

(7) ‘ Zelzele Sahasında İlmi Tetkikler Neticeleniyor’, *Cumhuriyet*, 29.04.1938; P.ARNİ'nin raporu için bkz.; P.ARNİ,*Kırşehir, Keskin ve Yerköy Arasındaki Havalide Vukua Gelen Zelzele*, Ankara, 1938, s. 1 v.d.; bkz.; Sevilay ÖZER, a.g.m., s. 99-115.

(8) İ. Hakkı AKYOL, ‘ Kırşehir Zelzelesi Münasebetiyle’, *Ülkü*, Haziran 1938,c. XI, S.64,s. 303.

(9) a.g.m.,s. 304.

(10) ‘ Kırşehir Zelzelesi’, *Kızılay Mecmuası*, 1938, c. 17, S. 160, s. 274.

(11) <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>

(12) ‘ Kırşehir Zelzelesi’, *Kızılay Mecmuası*, s. 282.

(13) Peyami SAFA, ‘ Kırşehir Zelzelesi’, *Cumhuriyet*, 22.04.1938.

(14) İ.Hakkı AKYOL, a.g.m., s. 309.

(15) a.g.m., s. 310.

(16) Güneş ŞAHİN, ‘ 1938 Kırşehir (Akpınar) Depremi ve Bölgeye Etkileri’, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 2016, Yıl:9, S. XXVI, s. 315.

KAYNAKLAR

a- KİTAPLAR:

1-P.ARNİ,*Kırşehir, Keskin ve Yerköy Arasındaki Havalide Vukua Gelen Zelzele*, Ankara, 1938.

a- MAKALELER:

1- AKYOL,İ. Hakkı: ‘ Kırşehir Zelzelesi Münasebetiyle’, *Ülkü*, Haziran 1938,c. XI, S.64

2- İŞÇİ,Coşkun: ‘ Deprem Nedir ve Nasıl Korunuruz?’, *Journal of Yaşar University*, c. III, No.9.

3- ‘ Kırşehir Zelzelesi’, *Kızılay Mecmuası*, 1938, c. 17.

4- ÖZER,Sevilay: ‘ 1938 Kırşehir Depremi’, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, 2016, c.III, S.5.

5- SAFA,Peyami: ‘ Kırşehir Zelzelesi’, *Cumhuriyet*, 22.04.1938.

6- ŞAHİN,Güneş: ‘ 1938 Kırşehir (Akpınar) Depremi ve Bölgeye Etkileri’, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 2016, Yıl:9, S. XXVI

7- TEMİZ, Uğur: - Gökten Y. ERGUN, ‘ M.S. 6.8, 19 Nisan 1938, Akpınar (Kırşehir)’, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 2011, c. 54, S.3

8- ‘ Zelzele Sahasında İlmi Tetkikler Neticeleniyor’, *Cumhuriyet*, 29.04.1938.

c- BASIN:

1- Advovate Glen Innes Examiner

2- Akşam

3- Albury Banner and Wodonga

4- Canberra Times

5- Coventry Evening Telegraph

6- Cumhuriyet

7- Daily Examiner

8- Daily Mercury

9- Derby Daily Telegraph

10- Evening Post

11- Hartlepool Northern Daily Mail

12- Hay

13- Kalgoorlie

14- Kurun

15- Midland Journal Rising Sun,

TİDSAD

- 16- North Devon Journal
- 17- Northern Star
- 18- Portsmouth Evening News
- 19- Shields Daily News
- 20- Singleton Argus
- 21- Son Posta
- 22- Söz
- 23- Tan
- 24- The Adelaide Chronicle
- 25- The Age
- 26- The Mercury
- 27- The New Castle Sun
- 28- The New-York Times.
- 29- The Northern Herald
- 30- The Northern Miner
- 31- The Scotsman
- 32- The Sydney Herald Morning
- 33- The West Australian
- 34- The West Wyalong Advocate
- 35- Ulus
- 36- Western Argus
- 37- Yorkshire Post and Leeds Intelligencer

d- ELEKTORNİK KAYITLAR:

- 1- www.koeri.boun.edu.tr/sismo.
- 2- <https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiyenin-deprem-haritasi-yenilendi,6H35lflk50izCk3CsYscrQ>
- 3- <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>
- 4- <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>
- 5- <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>